

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

A városi és megyei hatóság, gazdasági-egylet, iskolatanács, s a tanítók és községi jegyzők egyletének

A lap ára
házhoz hordással vagy postán küldve:
Egy évre . . . . . 4 frt.
Fél évre . . . . . 2 frt.
Negyed évre . . . . . 1 frt.

Hirdetmény
a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden vasárnap.

5. szám.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének (Széchenyi-utca 164. sz.) czimzandók; — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményi díjak Klökner Péter kiadó könyvkereskedésében vétetnek fel. — Nyilttérben megjelenő közlemények után három hasábos petitsorért 10 kr. fizetendő.

Bérmentelen leveleket csak ismert kéztől fogadunk el.
Kéziratok nem küldetnek vissza.

A megyék rendezése alkalmából.

Ne ijedjen meg a nyájas olvasó! nincs akaratomban e tárgyról lapunk keretébe úgy sem illesztendő — politikai cikket gyártani. A közelmúltban az alkotmány bástyáinak nevezett megyék, — a parlamenti kormány behozatala után — majdnem pusztán közigazgatási közegekké váltak, potentirozva a családélet azon igaz jogával, hogy éventei költségeiket maguk határozzák meg, s annak fedezéséről is maguk gondoskodhassanak. — Az önkormányzat ez utóbbi tartozéka az önvédelmi harcz lezajlása óta csak 1861-ben gyakoroltatott rövid ideig, azóta pedig nem. Hogy e joggyakorlására nagyobb terheletés nélkül anyagilag is képesítve legyenek, tartatott szükségesnek a megyék és szabadalmazott városok rendezése. Mi lesz a törvényjavaslat sorsa az a honatyák bölcseségétől függ, én a rendezés alkalmából megyénknek a mohácsi vész utáni helyzetét akarom — csak vázlatosan — szelöztetni azok számára, kiket a megye multja érdekel, mert az jövőjének alapja.

A végzetes mohácsi ütközet után még fenállt a megye úgy, a hogy, de 1543-ban Székesfejérvár elcsúszott egészen török hódoltság alá jutván 1688-ig, tehát Buda és Székesfejérvár visszavételeig, s így 145 évig csak névleg létezett, de tetteleg nem, s a mi kevés köztörvényhatósági jog gyakorolható volt, azt egyik részében Komárom, másik részében Veszprém szomszédos megyék gyakorolták, melyeknek területére a megye népességének egy része is átköl-

tözött, és pedig még inkább 1688 után, midőn a futó török tüzzel-vassal égetett, pusztított, rabolt.

1692-ben I-ső Leopold király által a megye régi köztörvényhatósági jogaihoz visszaállítván, a főispánná kinevezett gróf Eszterházy Ferencz kamarai s más levéltárakból nyert korábbi összeírások nyomán, a megye contingensét annyira mennyire lehetett összeállítván, a megfogyott megye két járásra, u. m.: Sármelegi és Vértessire osztott, míg később a községek hazatelepülés által szaporodván s jobban megnépesedvén, 1767-ben lett először az 1870. XLII. t. cz. megalkotásáig fenállt három, u. m.: sármelegi, csákvári és bicskei járásra felosztva.

Hogy Fejérmegye sokkal nagyobb területtel bírt a mohácsi vész előtt, mint jelenleg, s a hosszan tartó török hódoltság folytán megfogyott, kiselbédett, s e miatt természetesen az a szép megye, melyet harcász apák dobogó paripái tiportak az öreg Losonczyként régi hírében is megfogytakozott, azt egy 1543 előtti régi összeírás nyilván tanúsítja, mert azontul, hogy az e megyéhez tartozott Zsoltszék (most megye) az 1569: 52. t. cz. szerint Pestmegyéhez csatoltatott s maig is területébe beosztva van, megyénk területe a Sió folyóval érintkezett, s a Balatontava mentében föl egész Alsó- és Felső-Eörsig kiterjedett. — Mimódon jutott Alsó- és Felső-Eörs Zalamegye birtokába, bizony nem tudhatni, de hogy másoldalon Teés, Jást, Aka, Kisbér s még több községek mint területi tartozandóságaink, részint Veszprém- részint Komárommegyéknél az uj

szervezés alkalmával visszamaradtak, az történelmileg bizonyos, mert okmányilag igazolható.

Csak üdvözlőnk lehet tehát azon ministerialis törvényjavaslatot, mely a Balaton közelében fekvő községeket, az ugynevezett Mezőföldet megyénkhez csatolni szándékozik, és ha ez országos törvény által ténynyé válhatik, e jelesen kigondolt kikerekítésnek nemcsak mi örülhetünk, de örülhet azon Mezőföld népe is, kiket helyzetük, közelségük, vágyaik, a székesfejérvári vasúti forgalomnál fogva közel piac — mindenképen ide utalnak. Ha a Mezőföld áldott gabnatermő téreivel területünk keretébe felvételhetik, tán nagyobb joggal hordozhatjuk azon eddig is reánk ruházott, de általunk szerényen visszautasított czímet: hogy Fejérmegye Magyarország kis Kanánja. Mi szívünköl óhajtuk, hogy ezen kikerekítés mielőbb megtörténhessék, még pedig a tervezetből kifejtett Ősi, Berhida, Kis-Kovácsi, Küngös, Csajágh, Kenese községekkel együtt, hogy együttesen foghassunk munkához a közhaza javára. Ugy legyen!

F. J.

A schwéd nemzet iskolaháza a bécsi közkiállításón.*)

Perényi Bólintól.

Miután csekélységem a nagyméltóságú iskolaügyi ministerium által ngos Kolossváry Miklós ur közbejárása folytán, mult tanévben ama kitüntetésben részesített, hogy 100 osztrák értékű forinttal jutalmazá

*) A székesfejérvári k. tanító-egylet január 15-én tartott közgyűlésében felolvastott.

TÁRCZA.

Nők a kávé mellett.

— Freskó-beszély. —

Írta: EDGÁR.

(Vége.)

Csalmayné intett neki, hogy el ne árulja magát.
— Édes Tükörhegyiném! igazad volt, midőn mondtad, hogy fel van forgatva ez a város. Csupa Babel, Sodoma és Gomorra. Ezen segitnünk kell. Mi nők vagyunk hivatala a társadalmi rendet helyreállítani, s kinek-kinek kijelölni a maga helyét. Ezt csak mi tehetjük. Az a Kendeyné! Vajjon meddig viszi még? Mindenét megveszi, elpiperészi. Azt mondják, hogy szerelmes Fellegváryba... A vén!... oh majd megmondom, hogy mi! Szégyen, gyalázat!
Szendeyné helybenhagyólag intett fejével.
— Aranyigazságot beszél ez a senatorné.
— Egy 50 éves asszony egy fiatal emberbe! Hallatlan. Már a szerelem is bünné fajul. Hová jutunk? — Megengeded édesem, hogy egy kis tejjel szaporítsam a kávémat, nagyon erős...
Aurélia kisasszony fölemelkedett s a szobába ment, hogy kihozza az édes „sultz“-ot.
A mennyország volt most a szoba!
Alig hogy belépett, Fellegváry Géza lépett eléje sugárzó arczeval, boldog mosolyal ajkain.
— Ah! — Géza!
— Aurélia! kedves Auréliám, megbocsáthat-e nekem?
— Oh Géza ön kegyetlen játékot üzött velem!

— De e játék meggyőzött, hogy kegyed angyal, hogy szeret engem.

— Ön daczolt, másnak udvarolt.

— Legyen elfeledve! Remélhetek?

— Önnek ellenségei vannak. Ah, ha tudná, hogy mit beszéltek önéről, mily keményen vádolták!

— Nemde: nők a kávé mellett? Ők csak szokásos földadatukat töltötték be akkor. Mással is így tesznek. Ez a — kávézás kifolyása. Hisz-e nekik?

— Soha!

— Imádott Auréliám! Örök szerelmem s a hűség győzött.

— Hát a házasság? ön megkérte Margitot?

— Mende-monda — a kávé mellett. Sohasem volt szándékomban! Imádlak Auréliám! Légy az enyém!

— Örökre!

Egymás karjaiba borultak s egy csók csattant el, a türelmes szerelem s a kibékült dacz csókja. E csók édessége eszébe juttatá Auréliának az — édes „sultz“-ot.
Éppen a második sultzos tányérért maga ment ki a háziasszony, hogy emelje vendégei becsét.

Ezalatt Szendeyné a senatornéhoz fordult és így szólt a füléhez hajolva:

— Pedig ez a kávé se valami finom fajta; én azt hallottam, hogy Csalmayné a 80 krajczáros kávéból szokott venni, de megis látszik rajta.

— Azt én is hallottam, de hát — mit tegyen az ember? és ezt olyanformán tette hozzá, mintha azt akarta volna kifejezni, hogy hisz — ajándéklónak nem szabad fogat nézni, meg hogy mintha a — társaságért jő úgy is ide az ember, stb.

— Menjünk a verendára!

Örömteljes meglepetés fogadta a jövevényt.

— Isten hozta!... mint örülünk!

— Ön derék ember! Lovagiasan viselte magát!

— Engedje meg, hogy kezét megszorítsam!

Éppen önt dicsértük Fellegváry ur!

Csak Virginia kisasszony nem szólt semmit. Ő csak mosolygott s szendén pironkodott a csinos ifju mellett, kit az elébb mindannyian oly szépen — földicsérték.

— No csakhogy itt van! El fogja beszélni a történetet.

— Melyiket ha szabad tudnom? — kérdé az ifju ember. — A Város Kálmán esetét.

— Semmi egyéb, minthogy kártya közben összeveszett Árkayval s ez kidobta a casinóból.

— Tehát nem ön?

— Roszul lettem értesülve! — hebegé Tükörhegyiné asszonyság szégyenében elvörösödve. — Ah, de így még jobb.

Aurélia és Géza összepillantottak s megértették egymást.

„Mikor mi férj és nő leszünk!” — mindkettő körülbelül ezt gondolhatta.

Egy kis madár rebbent el fölöttük. Valjon nem Amor küldte-e e kis madarat?

Az aranyarkantyus vitéz jelentőségeltjes pillantást vetett Csalmaynéra, s megbirkózott egy darab kuglóffal, elgondolva magában: „Valjon mikor eszem én már a — magam kuglóffját ennél a háznál?”

Egy boldog mosoly — egy édes szívdobbanás: „Remélj!”

No és mi is reméljünk, kik e sorokat irtuk s olvastuk! —

Észrevételek,

a „Vértessalja“ legutóbbi számában megjelent „A székesfejérvári tanúgyőr“ czimu közleményre.

A „Vértessalja“ f. é. január hó 29 én megjelent 5-dik számában „A székesfejérvári tanúgyőr“ czim alatt hosszabb cikk tételét közzé, mely egyrészt a reáltanodák hivatását általában, s másrészt a helybeli főreáltanoda állapotát tüzetesebben fejtegetvén, egyúttal megemlékezik az ezen tanintézet ügye körül újabban kifejtett mozgalmakról, különösen pedig némi megjegyzéseket tesz a tanári testület által kérelmezett s az iskolaszék részéről javaslatba hozott fizetésjavítás érdekében.

Miután az említett cikk szerzője megnevezve nincsen, s így körülbelül már a dolog természetesege is, de meg azonföül szelvében ismert más körülmények a közvéleményt igen könnyen arra a nézetre indíthatják, hogy az illető cikk előidézőit vagy épen íróit csupán csak a nevezett tanintézet tanári testületében kereshetjük, ezen talán itt-ott már is felmerült vagy ezentul felmerülhetévé téves hiedelemmel szemben, alulírottak kötelességünknek tartjuk következőkben nyilatkozni s illetőleg következő észrevételeinket nyilvánosságra hozni.

Mindenekelőtt határozottan kijelentjük, hogy a kérdésben forgó cikk közzétételében nemcsak semmi részünk nem volt, hanem ugyanaz teljességgel megbízásunk nélkül s tudtunkon és akarattunkon, valamint előleges beleegyezésünkön kívül keletkezett, s megjelenése előtt sem tartalmáról, sem irányáról tudomással nem bírtunk.

De továbbá határozottan kijelentjük azt is, hogy a szóban levő cikkben felhozott nézeteket egészben magunkévá nem tennénk, jelesül a fenn említett két pontra, t. i. az intézet elleni újabb áramlatra és a fizetésjavításra vonatkozólag elmondottakat, különösen pedig az e részben használt hangot soha magunkévá nem tehetnénk.

Teljesen elegendőnek tartjuk, ha erre nézve röviden arra hivatkozunk, hogy részünkről az intézet jövő sorsa iránt lehetőleg megnyugodva vagyunk, mert eddigelő többszörösen alkalmunk volt, miszerint a közvélemény nagyobb részben tisztában van magával s ugyanazt minden tekintetben támogatásában részesíteni meg nem szűnt.

A mi saját törekvéseinket illeti, ezek legedesebb jutalmát öntudatunkon fölült épen az előbb említett majdnem általános támogatás nyilvánulásában találjuk, minél fogva hozzánk nem illő dolognak tartanánk netaláni érdemeinkkel a nyilvánosság előtt kérkedni, mint ezt a szóban levő cikkben meglepetéssel s megütközéssel olvassunk kellett.

Hasonlóképen, ha fizetésjavításunkról van szó, vagy általában akár saját egyéni érdekeinkben, akár az általunk kezelt tanintézet ügyei érdekében bármikor óhajtsáink lennének vagy lesznek, mindenkor meg fogjuk azok érvényesítésére szolgáló eszközöket válogatni tudni, és soha semmi esetben nem fogunk arra szorolni, hogy kivánatainkat előzetesen a nyilvánosság terére huzozzuk s ezt oly vadoskodó modorban tegyük, mint az illető cikk tette.

Mindezeknél fogva ismételve kinyilatkoztatván, hogy a kérdés alatti cikk, megbízásunk, tudomásunk s beleegyezésünk nélkül keletkezett, s hogy ugyan annak vonatkozó nézeteit s főképp modorát nem csak magunkévá nem tesszük, sőt visszautasítjuk, egyszersmind el nem mulasztjuk meggyőződésünket kifejezni, mely abban központosul, hogy bár a cikkíró tanintézetünk érdekei s a mi érdekeink pártfogójául iparkodik feltűnni, feladatát mégis, habár talán öntudatlanul s akaratlanul inkább akként oldotta meg, miszerint hajlandóbbak lehetnénk félreérteni s azt hinni, hogy tollát egyenesen rossz szándék vezérelte.

Még csak azt jegyezzük meg, hogy az illető cikknek egyéb az intézet állapotára felhozott részeit szintén legalább is hiányosnak kell tartanunk, s e részben legközelebb az általános tájékozhatóság érdekében tárgyilagosan s kimerítően fogjuk a kellő adatokat a közönség elé terjeszteni.

Kelt Székesfejérvárott, 1874. évi január hó 30 án.
A helybeli főreáltanoda tanári testülete:

Mendlik Alajos m. k.	Edelmann Mihály m. k.
Farkas Gyula m. k.	Schultz Ferenc m. k.
Gulyás Béla m. k.	Stofan Viktor m. k.
Dr. Persz Adolf m. k.	Hauszher Ferenc m. k.
Zaka Gyula m. k.	Madaras Elek m. k.

Magyar írók névtára.

Közi: Moenich Károly.

Januarius 9.

1791. szül. Imregben Zemplénmegyében **Barkóczy László**, báró, székesfejérvári cathol. püspök; egyházi író. († Pozsonyban életének 56-ik évében 1847. dec. 13 án. — F. et D. M. I. é. — Az „Ismerettár“ dec. 18-ára teszi halálát.

1813. szül. Mihályfalván Bihar megyében **Kuthy Lajos**, novella- és színműíró; academ. levelező tagga

1843. oct. 7-én választott; — tagja volt a Kisfaludy társaságnak is. († 1864. augusztus 27. é.) — P. F. V. n. és F. et D. M. I. é. ez utóbbi mű azonban csak annyit emlit, hogy 1813-ban Bihar megyében született.

1815. szül. O-Szönyön Komárommegyében **Boross Mihály**, reform. humoros, szépirodalmi, erkölcsi s népies beszély- és regényíró, — írói álnéven: *Böhy*, (I. Ballagi Mór: „Protestans Képes Naptár 1871-re“). — F. et D. a M. I. é.-ban és az „Ismerettár“ is tévesen január 15-ére teszi születését.

Januarius 10.

1491. szül. **Oláh Miklós**, magyarországi áldor nagy s királyi helytartó, államférfi és történetíró — *Sirirata* szerint Timounál: „Vixit annos 77, dies quinque; Gamauf szerint Erschnél: szül. 1493. január 9 én Nagy-Szebenben; F. et D. M. I. é. szerint 1493-ban Nagy-Szombatban. — († 1568. január 14 én) P. F. V. n. A F. et D.-féle M. I. é.-ban csak az évszám említettik: 1568, és a hely: Nagy-Szombat. — Bod Péter a „Magyar Athenas“-ban azt írja, hogy Szebenben született 1493. és † 1568-ban életének 75-ik évében.

1866. † Pozsonyban **Dessewffy Emil** gróf, politikai- és nemzetgazdászati író, több nemzeti intézet ébresztője, a conservatívek egyik vezére; a magy. tudom. academ. elnökévé négyszer választott meg, első ízben 1855. évi ápril 16-án; level. tagga 1843. october 7 én tiszteletivé 1858. dec. 15 én választott meg. A szt. István társulati Encyclopaedia elég hanyagul születését nap nélkül 1814-re, halálát pedig 1865-re teszi. — Az „Ujabbkori ismeretektára“ is 1814-et ír.

1871. † Erdélyben Kolosvárott **Sárospataki idősb Pataki Dániel**, országos főorvos, kormányzéki tanácsos és egészségügyi előadó, orvostudor és szakbeli író; 1824 óta számos tudományos társaság tagja. (Szül. Kolosvárott 1804. mart. 5-én. (L. „Fővárosi Lapok“ 1871. 13. sz. 64. lap.)

Januarius 11.

1723. szül. Érsekújvárott Nyitramegyében **Pray János György**, legjelesb történeti íróink egyike, a magyar Livius. — „Pray jóformán maga hagyta kétségben a világot a maga születési idejére nézve. Schedius tőle magától egy — körülbelül 1777. évben irt czédulát birt, melyen ezt olvashatni: P. G. Hungarus, Posoniensis, natus anno 1724. die 13-a Septembris, Exjesuita.“ — Ezt írta Horányi is és a „Gelehrtes Oesterreich.“ — Bedeus és Majláth csak az évszámot említik; a „Magyar írók életrajzgyűjteménye“ véleményével oda járul, hogy Pozsonyban született 1724. septbr. 13 án, közölvén az 1723. septbr. 11-ike melletti nézet létezését is. Schaffrath báró azonban: az ő dicsszónoka az oratio funebrisban, Katona (Hist. prag. Hung. II. 890.) és más bizalmas barátai egyhangulag állítják, hogy Érsekújvárott született, de minthogy kora ifjúságában Pozsonyba jött, szerette magát Posoniensisnek nevezni. Azt is mondják ők, hogy 1723. évi septbr. 11-én jött világra, a minthogy születése napját mindig septbr. 11-én ünneplé, és utolsó születése napja alkalmával magát 78 évesnek vallá. (Schedius: „Zeitschrift von und für Ungarn.“ I. köt. 1-ső füzet 26. l.) Hogy Pray 1723. septbr. 11-én Érsekújvárott született, bizonyosnak kellene tartani a Schönwiesner által közölt keresztlevél szerint (u. o. 136.) De a kétségeskedés szelleme arra vezérelt, hogy a Schönwiesner által előmutatott okmány daczára, Pray születési idejét Érsekújvárott magam nyomoztam. — Rendek József ottani plebános 1868. évi oct. 1-jén kelt hiteles kiadványa egészen más adatokat közöl, mint a melyek eddigelő ismeretek voltak, mert az általa közölt anyakönyvi kivonat szerint Pray János György 1723-ik évi január 11-én született; — szülői: Pray János és Steedejele Apollonia, keresztiszülői: Beller József és Beller Éva Mária voltak. A keresztelő lelkész: Euglauer Ferenc.“ — († Pesten 1801. septbr. 23 án.) P. F. V. n.

1789. szül. Nagy-Szöllösön Ugocsa megyében (F. et D.-nál a M. I. é.-ban év és nap kitétele nélkül) **Szakácsi Csorba József**, somogy megyei főorvos, az academia és a budapesti orvosi egyesület level. tagja, szakbeli író. — († Pesten 1858. nov. 23-án.) P. F. V. n.

1799. szül. Szegeden Csongrádmegyében **Klauzál Inre** (Gábornak, a hírneves megye-és országgyűlési szónoknak s magyar miniszternek testvérbátyja) gazdasági író. — Academ. level. tagga 1833-ban választott. († 1847. martius 5-én.) P. F. V. n. és F. et D. M. I. é.

1813. † Iglón Szepesvármegyében 81 éves korában **Csirbesz Jónás András**, fíradhatlan és alapos történetbuvár, nagy pénzismerő, diplomata, jeles ásványtudós, nyelvész, író és költő, s szabadalvú vallástudós. (Szül. Szepes Váralján 1732.) P. F. V. n. — Az „Ismerettár“ semmiféle adatot sem közöl róla.

Januarius 12.

1800. szül. Pozsonyban **Albach Antal Szaniszló**, mathematicai író, benze. († Győrött 1845-ben.) Oestinger „Moniteur des Dates.“

1806. szül. Nógrádmegyében **Szandai Sréter János**, jeles publicista († 33 éves korában 1842. mart. 27.) F. et D. M. I. é.

1816. szül. Pesten **Árenstein József**, ájtatos rendű tag, mathematicai író, a kir. magy. term. tud. társ. tag jává 1847-ben, academiái level. tagga 1847. december 20 án választott. — P. F. V. n. és F. et D. M. I. é. — A

tanítói munkálkodásom, azt gondoltam, hogy ezen összeget úgy fogom legjobban tőkésíteni magam és tanítótársaim részükre, ha hogy ezen magamnak a tanítás és nevelés mezején, hasznos ismereteket szerzek, s ezt, mint a tőkét, s a tőkének kamatját önökkel szeretett tanítótársaim, itt-ott a nyilvános lapok útján, vagy tanító-értekezletekben közölve, megosztom. Ezen eszme által vezéreltetve történt, hogy arra határozám el, illetőleg kötelezém magam, hogy részint az iskolákra vonatkozó, részint egyéb ismeretek szerethetése végett Bécsbe, az akkori nemzetközi kiállításra menjek, hol sok minden között úgy gondoltam, hogy a tanügyi csoportozatok is gazdagon tanuskodandának a kor, a nemzetek haladása felől, s nem is csatlakozám ebbeli feltevésében, mert csak ugyan, minden nemzet igyekezeit haladottságának, a nevelés terén is megfogható példáját bemutatni. Többen egész iskolaházakat állítottak ki, s azt berendezék mindenféle szükséges és kényelmes taneszközökkel, ilyen volt az alsó-ausztriai, schvéd, amerikai stb. iskolaház, ezekről azonban mindegyikről beszélgetnem, ez alkalommal, idő hiánya miatt, részletenkint nem lehet, elég lesz, úgy gondolom, ha a sok közül egyre szorítokom, és ez legyen az, mely szerintem a leggyakorlatiabbnak tűnt ki, t. i. a schvéd iskolaház. A schvéd iskolaház a világkiállítási téren igen alkalmas helyen volt, egészen a schvéd király által felállított vadász-pavillon mellé helyeztetett, ablakai ez iskolaháznak rendesen nyitvák, hogy az arra menő betekintessen, s ez igen jól volt így, mert a ki arra mentve betekintett laikus vagy szakértő, az nem ment tovább, az be ment e szép iskolába. — E ház gyönyörű fafaragású épület, mondhatom elragadó volt — Schwédhonban az iskolai épületek nagy része fából vannak, min azonban csodálkozunk nem kell, mert Schwédhon rengeteg régi erdőség, ennél fogva sok fával is bír, s így a fa a legolcsóbb anyag az építkezéshez.

A pórnép házeit is mind fából építi, mint e házban levő schvéd biztos állítá. — Azonban kérdem, miért ne lehetne fából is a kellő czélnak megfelelő épületet emelni? miért ne lehetne fából készült ház a tudomány ápoló helye, oly helyeken, hol fa elég van? Bár mi is lehetnék! Ambár a tűz eshetőségének igaz, nagyobb mértékben van kitéve az ilyen ház, mint a téglából épült, és az idő is előbb felemészti, mégis eloszlanak az illetén agságoskodásunk, ha meggondoljuk, hogy különösen az iskolaházaknak minduntalan kell, hogy változás alá jussanak vagy essenek, mert p. o. az ifjuság száma szaporodik, nincs hely, mit tegyünk?

Le kell rontani a középutat, mi sokba kerül, addig a faházhoz szükséges anyagon könnyen lehet változtatni, de a változtatása se kerül annyi időbe, mint a kőházé. — Mennyi szükséges átalakítást akadályozott már meg a kőépület? Azt tudjuk mindnyájan. — Ezen ház a világtárlaton barnára volt festve, s hossza 24, szélessége pedig 17 lépés (t. i. az én lépéseim szerint) takaros és lakható volt. — A terv, mely után az építőmester ezt építé, azon tervek között volt látható a világtárlatban, mely közszemlére volt kitéve, s melyeket a schvéd kormány községeiben évek előtt elrendelt.

Schwédhonban a kormány maga készített iskolaház terveket, melyeket azon községeknél, melyek iskolát akarnak építeni megküld, nem tartozik ugyan e küldött tervet elfogadni a község, azonban minthogy közönségesen a kormány által küldöttek találtatnak legcélszerűbbeknek, ezek fogadtatnak el. Mindenesetre szép cselekmény ez. (Ugy tudom azonban, hogy a mi magas kormányunk is gyakorolja ezt, ha hozzá folyamodnak.) — De nemcsak hogy terveket küld a schvéd kormány, hanem ezer más dologra is, — melyek tekintetbe veendők az ily építkezéseknél, figyelmezteti községeit, s utasításokat ad nekik. — Ezen utasításokban, melyeket a kiállításon mindenki megolvashatott, látható volt, hogy a kormány kiterjeszti figyelmét ez iskolahelyiségek fekvése s környékére, a gyermekek számára, a szoba szellőztetésére, tehát a közegészségre is stb. — Ha ezen iskolaház elé lépünk, s azt szemléljük fölülről templomhoz hasonló, belül pedig festői tekintetet nyújtott az által, mert minden gyermeknek külön széke s ülő helye van, mely széke, ülő és támlapjával együtt igen gyakorlati. 40 pad vala a teremben, s így 40 tanulóra volt az berendezve. A padok úgy helyezték, hogy azok fokkonként hátrafelé emelkednek. — A pad alja, melyre a láb nyomás történik vagy nyugszik, fölemelhető. — Az asztal lapja előre, hátra tolható, máskor pedig, ha kell p. o. olvasásnál, fel is támasztható, mint a kotta-tartó. A tinta-tartó el van az asztal lapja által takarva, s ha kell a lap levonása által az írásnál ismét előtűntethető. A lap alatt van oly helyről is gondoskodva, hová a tanuló tantárgyait elhelyezheti. A pad felső lapja első részében pedig van egy rés, melybe pala-tábláját dughatja a gyermek, ez itt nyugodtan hagyatják, hogy az ideoda tolasa által a gyermek kezébe zörgést ne okozhasson, nehogy a tanuló a hallgatásban, a tanító pedig a tanításban zavartassék.

(Folytatása következik.)